

**До Председателя на научното жури за конкурса за академична
длъжност „професор” по направление 2.3 Философия в НБУ,
Държавен вестник брой 13 от 12.02.2019 г.**

Приложно представям:

**Рецензия за научните и педагогически приноси на д.ф.н. Стефан
Георгиев Попов, кандидат за заемане на академична длъжност
професор в област Хуманитарни науки, направление 2.3 Философия**

Рецензент: проф.д-р.Райчо Пожарлиев, научна специалност Философия,
преподавател в СУ „Св.Климент Охридски”

Съобразно предоставените ми материали по конкурса, д.ф.н. Стефан
Попов е единствен кандидат.

1. По отношение на кариерното му развитие мога да споделя не малко
впечатления, доколкото и двамата сме завършили специалност Философия
към СУ „Св.Климент Охридски”, откъдето и се познаваме. Допълнително
и важно за настоящата ми оценка на постигнатото от Стефан Попов е
обстоятелството, че повече от 15 години бяхме колеги в катедра
Философия при ФФ на СУ.

Стефан Попов завършва с отличие бакалавърската степен на
специалностите Философия и История през 1985 г. От 1990 до 1996 г.
кандидатът специализира докторантска програма в The New School for
Social Research, New York City, където през 1997 г защитава докторска
дисертация на тема: „Витгенщайн .Аналитика на мистическото”, текст,
който получава в САЩ приза за най-добра дисертация в областта на
социалните науки за 1997 г. и който е публикуван като самостоятелна
книга през 2008 г. в България. През 2015 г. Стефан Георгиев Попов

придобива научна степен доктор на философските науки в СУ „Св.Климент Охридски” с научен труд на тема: „Objectum Purum: Увод във феноменологията на Рене Декарт” . Професионалната реализация на колежата Попов се осъществява в две паралелни институционални области – по-тясната преподавателска - в катедрите Философия и Социология за периода 1986-2016 г., и в по-широките рамки на проектно - изследователската дейност в сферата на НПО. От 1996 до 2005 г. Стефан Попов е Председател на настоятелството на институт Отворено общество, а от 2007 г. до днес - изпълнителен председател на изследователски център Риск Монитор. В съдържателен план научно изследователските интереси на кандидата осцилират от сложните философски проблеми на история на философията и епистемологията до актуалните теми на съвременната политическа социология.

В преподавателската си дейност в СУ „Св.Климент Охридски” Стефан Попов винаги е постигал равновесие между тези две полета на научния интерес като е намирал мярката между познавателните ресурси на базисното философско знание и практически ориентираното социално познание. Резултат от това равновесие са както осъществените поредица курсове по систематична философия, така и много магистърски преподавателски програми най-вече в областта на политическата социология и глобалистиката. Нещо повече, за разлика от многобройните лаически коментари за херметичността и абстрактната отдалеченост на философското знание от практически ориентираните знания в социалните науки, аз намирам, че именно то им придава нужната концептуална плътност и съдържателна стратегическа и методологическа ориентация. В това отношение Стефан Попов е рядко изключение от крайностите както на кабинетната философия, така и на социологическия позитивизъм и емпиризъм. Именно интелектуалните ресурси на философската задълбоченост позволяват на Стефан Попов с лекота да диагностицира

социалните проблеми и да лансира пътища за решаването им.

Хуманитарно-ангажираната публичност е невъзможна без този плодотворен синтез на философската рефлексивност и социологическия занаят. И това личи, както при осъществяването и ръководството от Стефан Попов на многобройни изследователски проекти (свързани с рисковите сфери на престъпността или проституцията, с тези на сигурността, образованието, ромската интеграция, медийната среда и т.н.), така и в публикуването на над 200 статии по най-актуални проблеми в периодичния печат. Тези разнопосочни занимания в професионалното битие на Попов не са просто израз на ненаситно научно любопитство или нездрава институционална лакомия, а естествен духовен хоризонт на намиращите практическата си употреба философски диагнози.

2. Документите по конкурса включват изискуемите от ЗРАС материали и нужната информация. Специфичен казус тук единствено представлява обстоятелството, че по същество тук става дума за конкурс тип - „две в едно” – за доцент и за професор. Законът, според който встъпва в конкурса кандидата, позволява тълкуването, че подобно двойно академично израстване е възможно, при условие, че се представят (освен другите изискуеми дипломи, справки и документи) два различни новопубликувани изследователски текста. Това е сторено и от Стефан Попов, който легитимира правото си да бъде избран като доцент с монографията : „ *Атлантис. Дезинтеграция на политически тела* (София: Обсидиан, 2016) в съответното професионално направление 3.1 Социология, антропология и науки за културата, а за професор по направление – 2.3 Философия – с монографията: *Декарт и математизацията на света*. (София: Алтера, 2017). Считаю, че осъществяването според закона от съответните органи на НБУ допускане на кандидата до конкурса е основано на внимателното съобразяване с изискванията на ЗРАС. В крайна сметка съдържателните условия за академичното израстване на кандидата са налице. След като си

си приготвил две пържоли, е въпрос на формалност дали да ги изядеш заедно или една след друга. Тази мисъл ме облекчава и тласка да премина по-нататък.

3. Научно-изследователската дейност на Стефан Попов е стойностна в теоретично отношение, достатъчна като обем и отдавна респектирала българската научна общност. Освен споменатите две монографии Стефан Попов представя 17 свои публикувани в престижни български и чуждестранни издания статии. Справката показва също, че той е ръководител на реализирани успешно 26 научно-изследователски проекта. По-нататък, в рамките на отчетения от кандидата период той е имал пет дългосрочни специализации в престижни университети и изследователски центрове в чужбина. Десетки са и цитиранията (в спорната област на т.нар. наукометрични критерии) на неговите трудове в различни индексирани източници. Това означава, че Стефан Попов притежава в обилно количество от нар. „публикационен имидж”, чийто дефицит трови съня на много от нашите колеги хуманитаристи.

4. По отношение на възможната преподавателска заетост в НБУ, Стефан Попов ни предоставя справка за проектната си дейност в рамките на университета, за подготовката на редица научни конференции, както и за няколко проведени на английски език семинари. Смяя да твърдя, че многопосочната квалифицираност на кандидата – в областта на политологията, философията, социологията, проектните умения и т.н. ще е в полза на една възможна бъдеща преподавателска дейност в НБУ.

Изпитваният от всички университети в страната недостиг на студенти интензивно хибридизира образователните програми и създава потребност от именно такъв поливалентен тип преподаватели, какъвто е демонстрирал, че може да е в многостранните си занимания Стефан Попов.

5. Най-важната част от дейността на журито е свързана с оценката на

предложените новопубликувани във връзка с конкурсите научни текстове. Ще разделя тази си оценка на две – по отношение на предложения като изискване за академична длъжност – доцент политико-социологически текст (Атлантис.Дезинтеграция на политически тела) и този във връзка с конкурса за професорско място по философското направление (Декарт и математизацията на света).

5.А. Монографията „Атлантис.Дезинтеграция на политическите тела” не се вписва в Нищшеанската тематика на „Залеза на Запада”, защото прочитът на Нищше на упадъка е контрапарадигмален: индивидуалното срещу всеобщото, животът срещу изкристализираните в структури на реда истини и т.н.. В анализа на няколко реално съществуващи типологично различаващи се културно-политически разновидности (сиреч отвъд географската им идентификация) – СССР и Русия, СФРЮ, Македония, Украйна и Европейския съюз, Стефан Попов вижда един по-общ и фундаментален проблем - този за възможностите за разпада. Това е първо негативно обърнат Кантовски въпрос – кое прави възможно едно цяло да не се състои? Кантовият трансцендентализъм конституира имплицитно цялости – теоретична (на природознанието), морална – на универсалните норми и ценности, религиозна – вечността и безсмъртието срещу времето и неговата дискретност. В книгата на Попов цялостта (в метафората за политическото тяло) е мислена вече като съдържаща възможностите за своята деструкция. Зародишът е тласък към смърт. Трябва да се анализират различни модуси на това бъдещо самоумъртвяване още в зародиша на ставането и историята на споменатите политически образования е благодатна територия за подобен прочит. Емпирично- социологическият разрез е ориентиран към наченките на една теория за риска. Харесва ми, че при проумяването на рисковете от разпадането на политическите тела се вижда тяхната пъстрота, а не опростено сходство. В Македония – това е недостигът на символни идентификационни ресурси, следствие и на

конкуриращи за притежанието им съседни държави, в Украйна – граничността с Русия и Европа, в която и едната и другата припознават свои предели и отбранителни полоси, в СФРЮ – разяждащият още от основаването на Югославия риск е вкоренен в антиномията на национализъм и федерализация, в Европейския съюз – в изоставащото вече десетилетия изграждане на ясна политическа форма. Текстът на Стефан Попов не е месиански, а сигнализиращ относно това задължително за учения социолог вглеждане не само в конституираните елементи на съвременните социални феномени, но и в иманентно присъщите им потенции към недовършеност, несъстоятелност и смърт. Безспорно прогресисткият и универсалистки дискурс, под знамето на които се изгражда модерния свят през последните няколко века е причина този тип ентропийно теоретично вглеждане да бъде пренебрегнато. Самата заявка на книгата да направи това е значим принос. Освен това, от философското ми око не отбягва нито екзистенциалния момент (на смъртта във всеки елемент на живота), нито феноменологичния – онова, което ще се състои е вече подготвено от предхоризонтите си. Ако нещо ми липсва в текста, то е дефицитът на ситуативен анализ по отношение възможностите за разпад при всеки един от обсъжданите примери. Щеше ли напр. Европа да бъде застрашена толкова като особено (макар и неясно какво политическо тяло), ако я нямаше глобализацията с потоците прииждащи отвън неевропейци? Възможно ли е по-нататък в съвременния свят някакво устойчиво състояние на идентичност, т.е. в символен план на някакво ясно и завършено политическо тяло? Дали в метафората за това тяло при Стефан Попов не присъства някакъв носталгичен нормативен идеал? И не е ли възможно бъдещето да е именно бъдеще на деструктурираните, флуидни и нестабилни политически форми, променящи себе си перманентно според новите и все по-нови влияния? Това са все въпроси, които обаче

подказват, че текстът е мисловно провокативен и важен за една същинска хуманитарна дискусия.

5.Б.Монографията „Декарт и математизацията на света” е предложена като основа на бъдещата професура. Познавам добре текста, и в разширения му предишен , и в стегнатия и много ясен сегашен вариант. Препоръчвал съм на студентите си (а от известно време и на недотам образованите учители) да четат тази книга. Без капка завист твърдя, че това е може би най-философски коректно пипнатият и дълбок прочит на рационализма не само в нашите пространства. Споделям резюмираната самооценка на Стефан Попов, че това изследване отваря пътя на феноменологията като аналитика на съзнателните потенции, които мисленето има в своята активност. Това безспорно прави Декарт не начало на модерната философия, а принцип на модерно мислене. Отделно съм съгласен и с посочения от самия Стефан принос за за пръв път лансирането от Декарт на модела на „обектността” като основа на същото това модерно научно мислене. Ще си позволя обаче и да отворя „вратичка” и към една друга полза от интерпретацията на Стефан Попов.

В маса учебници по философия, в много книги, както и в главите на много учители под „рационализъм” се разбира култа към мисленето, към неговите логически операции за сметка на сетивността и опита. В настолната за начинаещия философ популярна книга на Гордер „Светът на Софи” се твърди следното, което уж Декарт казва: „Колкото по-логично е нещо в мисленето, толкова по-сигурно е съществуването му“ . Това е нелепост, граничеща с абсурд. Аз мога по логичен път и дедуктивно да докажа, че нищо не съществува, както прави Кант в антиномиите. Прочитът на Попов на Декарт е на светлинни години от подобно теоретично недоразумение. Декарт счита, че истинното е ясното и отчетливото. Но онова, което е отчетливо е винаги идентичното на себе си.

Т.е., то е това, което не е крайно, тъй като крайното е неотчетливо, защото постоянно се сменя с нещо друго. По този начин крайното произвежда неяснота, то е опит на размитостта, раздвоението, сенчестото и разплутото. Но безспорно интересният елемент в прочита на Стефан Попов е, че в качеството си на интелектуални форми, които мислим като тъждествени понятията на разума иманентно съдържат в себе си безкрайността. Достатъчно е да сравним сетивните чувства и преживявания, които винаги се отнасят до крайното, единичното и дискретното с понятията на интелекта. Показателен и примерът на Декарт за извеждането на т.нар. телесна субстанция. Това, което аз продължавам да твърдя, че е восък, свещ, въпреки че омеква, променя вкуса си, цвета, става от твърдо меко (променя веществени свойства) се дължи на интелектуалното разпознаване на все същото тяло в обемите, протяжността, геометричните характеристики. С други думи понятието е континуум на онова, което остава винаги, т.е. е безкрайно оставащо, и което в крайна сметка е идентичното и обектността като такава. По силата именно на иманентната за понятието безкрайност (онова, което се съхранява винаги, въпреки установяваната в сетивния опит веществена промяна), то за ума е онова, което е винаги тъждествено със себе си, което във феноменологически план е и т.нар. очевидност. От тук нататък обаче привикването отново на Бога е неизбежно, доколкото именно Бог е атрибутиран като безкрайност. Следователно в концепта за т.нар. „вродени идеи” не трябва да разчитаме Бог като печатар на мисловни съдържания, като отпечатващ някакви знания в нашето съзнание. Функцията на Бога е да поддържа безкрайността в мисленето, т.е. да произвежда перманентно понятийно тъждествени форми, в които се повтаря универсалния математически ред на света. Тъкмо това отваря логическото мислене към света и неговите редове и това е същността на рационализма. Както казваше великият Спиноза – „Редът на идеите и редът на нещата е един и същ”.

Феноменологическият, т.е. математически (бих добавил и теологичен прочит) на Декарт отварят пътя за едно такова разбиране, при което логиката среща метафизиката. На свой ред това пък ни дава възможност да свържем понятието „рационализъм” с поредица понятия от същото семейство (Витгенщайн) като рационалност, рационализация (дори във Веберов смисъл) и т.н. А това пък, от своя страна свързва философията с културознанието и социологията. Ето, това е наистина плодотворна интерпретативна стратегия, която се вписва напълно в прочитта на Стефан Попов и която адмираiram.

Вероятно при представянето на двата текста, с които Попов участва в конкурса за професор в НБУ съм си позволил да пренебрегна академичните констатации за сметка на собствения прочит и диалога с автора. Това обаче е за мен още едно доказателство за удачността на избора на Стефан Попов за професор по направление 2.3 Философия в НБУ. Защото тъкмо това предстои през моя колега и приятел – включване на студентите в диалогичното пространство на хуманитаристиката и насърчаване на самостоятелното им мислене. Ясната, концептуална и философски дълбока рефлексия, на която Стефан е способен, съчетана с неговата социална ангажираност и опита на възрастта правят тези предстоящи задачи напълно изпълними. Ето защо намирам, че и по формални наукометрични критерии, и по интелектуални възможности и ресурси, д.ф.н. Стефан Георгиев Попов трябва да придобие академичната длъжност професор по направление 2.3 Философия в НБУ.

